

MITALIT – KARTAT – AAMUKAMPA

(Julkaistu aikaisemmin Suomen Sotilas -lehdessä)

Kuten otsikosta voi päätellä, tällä kertaa esiteltävät kirjat edustavat sekä ajallisesti että aiheensa puolesta varsin laajaa kirjoa.

Vapaussota toi mukanaan suuren määrän muistomitaleja ja –ristejä. Näitä on luonnollisesti käsitelty kunniamerkkikirjallisuudessa, joskaan ei kovin laajasti. Tapio Saarnin jo kauan sitten loppuunmyydyssä kirjassa niitä esiteltiin yksityiskohtaisemminkin, joskin tässäkin teoksessa oli virheitä ja aukkoja. Monen vuoden työn tuloksena on nyt ilmestynyt Jukka I. Mattilan laaja teos Vapaussodan muistomitalit, joka suurelta osalta korjaa nämä puutteet.

Mattila on etsinyt kaikkia Vapaussotaan liittyviä mitaleja ja ristejä koskevaa alkuperäisaineistoa mm. lukuisista arkistoista. Täten hän pystyy nyt useimmista mitaleista antamaan tarkkaa tietoa mm. niiden perustamiseen liittyvistä vaiheista ja jakomääristä. Tällaista sekä historian tutkijalle että keräilijälle tärkeää tietoa ei ole aikaisemmin ollut saatavana.

Paitsi uutta tietoa Mattila on myös onnistunut hankkimaan kirjansa kuvitukseksi suuren määrän ennen julkaisemattomia kuvia, jotka näyttävät miten kirjassa käsiteltäviä merkkejä on kannettu. Luonnollisesti kirjassa on myös hyvätasoiset kuvat itse merkeistä, mutta nimenomaan niiden todellisen kantotavan näyttäminen mitä erilaisimpien asusteiden kanssa täydentää ohjesääntöihin ja vastaaviin määräyksiin perustuvaa virallista kuvaa. Tämä on esitystapa, jota suosittelen käytettäväksi kaikissa sotilaspukuja ja kunniamerkkejä käsittelevissä teoksissa.

Kustantaja on panostanut myös kirjan aihepiiriin tunnetuksi tekemiseen kansainvälisesti: teos on nimittäin kokonaan kaksikielinen (suomi – englanti). Vapaussodan mitalit on laadukas lisä meidän kunniamerkkikirjallisuuteemme mutta sen lisäksi se on myös tärkeä lähde teos vapaussodan historiasta laajemminkin.

Suomalaisia SS-vapaaehtoisia pitkään tutkinut Olli Wikberg on julkaissut uuden kuvateoksen, Dritte Nordland. Kirjan nimi viittaa suomalaisen vapaaehtoispataljoonan asemaan kolmantena pataljoonana ulkomaalaisista vapaaehtoisista muodostetun SS-divisioonan Wikingin Nordland-rykmentissä.

Kirjassa on noin 400 kuvaa, lähes kaikki vapaaehtoisten itsensä ottamia. Kuten tekijä esipuheessaan toteaaakin, kuvien tekninen ja taiteellinen taso ei luonnollisesti aina ole kovin korkea, mutta niiden autenttisuus onkin paljon tärkeämpi näkökohta. Kuvat välittävät hyvän kuvan vapaaehtoisten arjesta ja juhlasta. Tämäkin kirja on suunnattu myös kansainvälisille markkinoille, sillä kuvatekstit ovat myös englanniksi.

Vaikkakin 90-luvulla ilmestyi muutama tietokirja SS-vapaaehtoisistamme, tämä kirja on tärkeä lisä muodostettaessa kuvaa tästä Suomen sotilashistorian luvusta.

Tiedustelutoimintaa on aina ymmärrettävistä syistä verhottu salaperäisyyteen. Aiempina vuosikymmeninä katsottiin myös ulkopoliittisista syistä olevan viisainta olla puhumatta mitään siitä tiedustelutoiminnasta jota suomalaiset ovat itärajan takaa suorittaneet. Joensuulainen historiantutkija, FL Matti Kosonen valottaa nyt kirjassaan Raja railona aukeaa, Tiedustelua Neuvosto-Karjalassa 1920-1939 näitä toimia. Kosonen esittelee melko laajasti Suomen tiedustelun organisoitumista sotien välisenä aikana ja käy sen jälkeen esittelemään eri operaatioita. Tutkimus perustuu laajaan arkistomateriaaliin sekä

haastattelutietoihin. Mielenkiintoinen kirja, jonka käyttöarvoa olisi lisännyt lähdeviitteiden käyttö.

Professori Heikki Ylikangas on tullut tunnetuksi uusista, monasti keskustelua herättäneistä historiallisista tulkinnoistaan. Talvisodan päättymiseen liittyen Ylikangas on jo jonkin aikaa esittänyt teorian, jonka mukaan Saksa keväällä 1940 antoi Suomen ymmärtää, että rauha kannattaa solmia Neuvostoliiton kanssa koska Saksa hyökkäisi ennen pitkää Neuvostoliittoa vastaan ja Suomi saisi tällöin hyvityksen.

Uusimmassa kirjassaan Ylikangas pyrkii tuomaan teesinsä esille paitsi laajahkon esseen kautta, myös kahden näytelmänsä voimalla. "Tie talvisotaan" ja "Kun Summa petti" ovat näytelmäkirjailija Ylikankaan eikä historiantutkijan käsialaa.

Pohjoiskalotin tapahtumat toisen maailmansodan aikana ovat meillä, niinkuin myös muualla, varsin vähän tunnettuja. Ruotsalainen toimittaja Lars Gyllenhaal on yhdessä amerikkalaisen James F Gebhardtin kanssa selvittänyt näitä asioita nyt jo toiseen painokseen ehtineessä kirjassaan Slaget om Nordkalotten.

Kirjassa kerrotaan saksalaisten varastoista ja niitä valvoneista Wehrmachtin upseereista Ruotsin maaperällä ja Wehrmachtin, saksalaisista sotilaista liikkumassa vartioimatta Ruotsin alueen kautta Suomeen, saksalaisista ja myöhemmin amerikkalaisista sotilaslentokoneista Ruotsin ilmavoimien tukikohdissa, neuvostoliittolaisista Norjassa. Kirja on pikemminkin journalistinen reportaasi kuin historiallinen tutkimus, mutta antaa mielenkiintoisen kuvan puolueettoman Ruotsin osallisuudesta sotaan.

Puolustusvoimain edellinen komentaja kenraali Gustav Hägglund julkaisi juuri ennen siirtymistään Brysseliin EU:n sotilaskomitean puheenjohtajaksi kirjan Suomen puolustus. Kirjassaan hän pohtii Suomen puolustuksen vaihtoehtoja ja realiteetteja. Hägglundin keskeinen teesi on "Kaikkein tärkeintä on halu ja valmius puolustaa Suomea". Toinen ajatuksia herättävä lause on "Moni uskoo Venäjän olevan mennyttä - mutta niin on moni uskonut ennenkin". Tärkeä puheenvuoro turvallisuuspoliittiseen keskusteluamme.

Tämänkertaiselle kirjapalstalle on otettava mukaan vielä toinen ruotsalainen uutuus. Ruotsin sotavoimien linnoitusjoukoille kuului suurvalta-aikana myös karttojen laatiminen ja topografisen tiedon kerääminen. Kirjassa Att illustrera stormakten esitellään valikoima karttoja, linnoitus-, kaupunki- ja taistelukuvia, jotka ajoittuvat vuosille 1654-1719. Kaikki tiedämme, että tuon ajan kartat ovat kauniita ja sisältävät paljon mielenkiintoisia yksityiskohtia joten tämä on mainio kirja kaikille karttaharrastajille. Kirja sisältää myös muutamia suomalaisia kohteita esitteleviä kuvia, mm. Uudenmaan ja Hämeen rykmenttien sijoituspaikoista. Kirjan taitto on erittäin tyylikäs ja toteutus kokonaisuudessaan hyvä.

Varusmiehen arkea valaisee huumorilla mutta myös lämmöllä Maija Paavilainen kirjassaan Aamukampa. Kirja on mainio lahja varusmiespalvelukseen lähtevän nuoren miehen tyttöystävälle (tai tietysti myös nuoren naisen poikaystävälle), äidille ja kaikille muille jotka eivät itse ole kokeneet "miesten koulun" (pitäisi varmaan nykyään puhua "henkilöiden koulusta"...).

Markus Anaja

Jukka I Mattila, Vapaussodan muistomitalit. (Sotilasperinteen Seuran julkaisusarja nro 5). Apali, Tampere 2001. 192 sivua, 300 mustavalkokuvaa, 66 värikuvaa. Hinta n. 280 mk.

Olli Wikberg, Dritte Nordland. Suomalainen SS-vapaaehtoispataljoona kuvissa. Viking-Divisioona, Helsinki 2001. 256 sivua, noin 400 kuvaa. Hinta 240 mk.

Matti Kosonen, Raja railona aukeaa. Tiedustelua Neuvosto-Karjalassa vuosina 1920-1939. Kustannusyhtiö Ilias, Joensuu 2001. 265 sivua, kuvitettu. Hinta n 160 mk.

Heikki Ylikangas, Tulkintani talvisodasta. WSOY, Helsinki 2001. 254 sivua. Hinta 170 mk.

Lars Gyllenhaal & James F Gebhardt, Slaget om Nordkalotten. Historiska Media, Lund 2001. 184 sivua, kuvitettu. Hinta n 40 mk.

Gustav Hägglund, Suomen puolustus. Ajatus Kirjat, Helsinki 2001. 174 sivua, kuvitettu. Hinta n. 150 mk

Åsa Karlsson & Ulf Söderberg (red.), Att illustrera stormakten. Den svenska fortifikationens bilder 1654-1719. Historiska Media, Lund 2001. 144 sivua, värikuvitus. Hinta n. mk 180.

Maija Paavilainen, Aamukampa. Kirjapaja, Helsinki 2001. 72 sivua, piirroskuvitus. Hinta 75 mk.